

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFeixista

Any I. - Núm. 41

Barcelona, 21 d'octubre del 1938

Preu: 50 cèntims

LES NITS

Nit d'Ademuz. — ¡Quin encís tenen, mirats de lluny, en el record, aquests viatges que un fa sol, anant i venint del front, per més enutjats que siguin quan els fas! Recorde ara el terrible viatge que vaig fer de Landete a Ademuz, passant per Salvacanyet, dalt d'un camió del ministre. Tot el camí caigué una pluja torrencial, i, com que ja feia dies que plovia, les carreteres estaven intransitables. Anàvem cinc o sis, sota una vela foradada, al darrere de la cabina. Al mig del camió buit, hi anava una bóta, i en un recó un bocoi de ferro. El camió anava a tota velocitat, en plena nit. A cada viratge el cotxe relliscava horrosament, i les bótes, plenes i pesants, ens queien a sobre. Semblava un suplici poètic. Colgats sota la vela, no vàiem per on passàvem. Fins que una gran patinada de les rodes posteriors, en un viratge, va fer canviar el cotxe gairebé completament de direcció. Aleshores vaig aixecar una mica el cap i vaig veure que el viratge era a la sortida d'un pont sobre un barranc. Al fons, i a molta profunditat, entre altes muntanyes, corria l'aigua roja d'un riu, que eixia de more, més avall.

Després vingueren les muntanyes i la carretera era un zig-zag continu. Les giragoneses, pronunciadíssimes, no s'acabaven mai, una darrera l'altra. ¿Us imagineu un trajecte de prop de cent quilòmetres en aquestes condicions, amb un xofer boig? Amb tot, vam arribar a Ademuz.

Arreu la nit més impenetrable, el fang i les pedres relliscoses dels carrers encimbellats del poble. Carregat amb la motxilla, amb el capot posat, perquè encara continuava plovent, de la bossa de costat, carregada de llibres, en caigué al fang un preciós volumet anglès: *Selected essays*, de W. Peakock, que de retorn del Campillo, havia d'ésser, a Castielfabib, el meu únic consol.

I aquella fou la meua primera nit d'Ademuz, acompanyada de la remor del riu, la rescuda del qual inundava el pomar ubèrrim i s'enduia avall les incomparables pommes del país. Jutgeu de la meua sensació de folgança, en ajeurem sobre un llit, després d'un mes i mig de dormir a la palla! Donava gust sentir petar la pluja sobre la teulada i udolar el vent, sense haver de témer les goteres ni les rates; ni que les ratxades impetuoses penetressin pels forats i les portes esbaldrades.

La nit de Torrebaixa. — Com he dit, en tots aquests viatges he anat sol, llevat del que vaig fer amb Cèsar Molins, en ocasió de l'ofensiva sobre Terol a mitjans de desembre del 1937, i l'odissea del retorn que vam fer amb les restes de la nostra Brigada. Per bé que sempre et fas algun company, és això el que m'ha fet pressentir, el que m'ha donat una idea del què deu ésser el gran vagabundatge. Penso en aquells filòsofs grecs que recorrien tot el món antic, bo i ensenyant les seves idees; penso en els pelegrins cristians de l'Edat mitjana; en els "homes de Déu" de la Rússia del segle passat; en el gran romiatge pan-hindú de Vivekananda.

Si els viatges al front, en aquest sentit, no són més que un pressentiment, l'emoció que els comunica la proximitat de la línia de foc i l'imprevist de cada moment, poden compensar amb l'intensitat el seu limitat radi d'acció en el temps i en l'espai. Aquesta emoció i aquest imprevis augmenten quan, com en Puig i Ferrater a França, no portes papers, o no els tens en regla. Aleshores, ultra que et detenen en els controls, no pots recórrer a les Comandàncies per la qüestió del menjar i del dormir, i t'has d'espavilar com pots.

Si voleu, aquestes petites aventures, com les de l'autor de "Camins de França", tenen ben poca importància. Però és el cas que la tenen, i molt gran, per a tot aquell que en la vida encara no li havia passat mai res, del que tan necessari és a l'home que li passi, per arribar al complet desenrotllament de la seva humanitat. Sobretot, saber el què és aguantar les grans escames de les necessitats elementals. Saber-les aguantar, per superar-les, que ningú es mor per estar uns dies sense menjar.

A mitjans de gener del 38, uns quants dies després de les operacions del Campillo, sortia amb permís, a rel de la mort del meu pare, de Castielfabib. Feia alguns dies que desglaçava i els temps havia esdevingut molt clement. Vaig baixar a Ademuz. No és que fos necessari, però el record d'aquest poble i de la gent que m'hi hostatjà em cridava.

Havent dinat, però, vaig marxar cap a Torrebaixa, un altre poble d'aquest recó d'Ademuz, que és un bell país, intermediari entre València i Aragó. Un cop allà, vaig

encaminar-me al control, on vaig romandre fins al vespre, per si passava algun camió que anés a València. El fred era, encara, vivísim. Es feia fosc i no hi havien pas esperances de poder sortir aquella mateixa nit. En vista d'això, vaig considerar que em calia trobar un company per passar la nit, ja que jo no tenia capot ni manta, ni res per sopar. Seguidament, vaig observar els quatre o cinc individus que s'estaven esperant amb mi, dels quals dos o tres anaven també a València. Cap d'ells no s'adaptava al meu tarannà, llevat d'un tinent que, amb la motxilla a l'esquena i el capot a sobre, caminava amunt i avall, de cara a terra. El seu posat era ferreny i absent. Semblava portar la mort a l'ànima com si res del món fos capaç ja d'eixorir-lo. "Donat que és impossible marxar avui — li vaig dir — potser seria millor que cerquésim on sopar i dormir." Hi estigué d'acord. M'acompanyà al Batalló d'Etapes, on ell ja havia anat abans, i, allà, en una cambra sense vidres, on hi havia quatre cotres romputs i unes quantes màrfeques de palla esventrades, asseguts a terra, menjàrem silenciosament. Ell em donà un tros de pernil que portava i jo li vaig oferir un grapat d'ametlles que m'havia donat Maria la "Formigueta", de Castielfabib. Quantes paraules canviàrem? Segurament no passaria de dos o tres monosíl·labs. Quan hi penso, m'astoro de la quantitat de paraules inútils que es diuen en la vida. Més que per la comunió de les ànimes, la paraula sembla feta, de vegades, per a la seva incomprensió.

En poblacions com Torrebaixa, base d'un exercit d'operacions, no cal que hi cerqueu una casa per a dormir. Tant és així, que nosaltres ni ho intentàrem. Ens vàrem fer acompanyar a un paller als afores de la població. Amb el temps que durà un llumí en consumir-se, fèrem un sot a la palla i allà ens enfonsàrem tots dos, a frec un de l'altre, per tal que el capot del meu company m'abastés a mi i tot. A ben segur, ens dirigirem un parell de monosíl·labs més, fins a l'endemà. A voltes ell tossia d'una manera horrible, cosa que donava a entendre que la processó li anava per dins. Em digué que li venia d'haver-se vist obligat a travessar el riu en les darreres operacions de Terol.

Així que clarejà, eixírem i caminàrem uns trossos junts. Em digué que anava a Utiel. Jo li vaig dir que anava a agafar un camió, cap a Barraques. Lacònicament, ens estenyírem la mà i ens desitjàrem mútuament salut.

La nit de Sarrió. — De retorn del meu permís, vaig tornar a pujar al front. Durant el viatge de Sagunt a Barraques m'envaiem els més tristos pensaments que hagi tingut mai. Quan estenia la mirada per aquella estèril planúria de Barraques, se m'oprimia el cor angoixosament. Després de la partida, serena i decidida, vénen les incidències i molèsties del viatge, que s'enfonsen en una mena d'atordiment i ofeguen el teu dolor. Aleshores, però, recent encara en mi la impressió de la ciutat de Sagunt destruïda, pujant cap a la muntanya i deixant rera meu els paisatges dels encontorns de Segorb, tant de bell veure, amb els seus calvaris de xiprers que munten fins a la cima dels pujolets clars, sota el gran cel d'atzur, se m'avivava el record, i el dolor que sentia era com el d'una ferida molt fonda.

Aviat, però — i aquesta és per mi la suprema lliçó de la guerra — vaig vèncer els pensaments dissolvents. Havia baixat a Barraques i m'havia presentat a la Comandància sense cap resultat. S'acostava la nit i era necessari espavilar-se per ésser a Sarrió abans que em caigués a sobre. Com que això m'ocupava tot l'esperit, i l'acció m'encomanava optimisme, no tardaren a desaparèixer del tot les últimes filagarses de la depressió. Aviat vaig ésser dalt d'un altre vehicle i a boca de fosc arribava a Sarrió.

Vaig fer la diligència per la qual havia vingut. En sortir, em vaig disposar a sopar en algun lloc, però tot seguit vaig comprovar que no hi havia res a fer, ni per conducta oficial, ni per l'hospitalitat de la gent del poble. Només vaig aconseguir que un home m'acompanyés als afores del poble, on hi havien els palls. Per bé que era de nit, s'hi veia perfectament, ja que feia una lluna molt clara. En passar pel poble vaig veure moltes cases esfondrades i els palls mateixos havien estat tocats de poc per l'aviació, que havia cavat gran nombre de clots tot a l'entorn.

L'home m'escollí el millor paller. Un cop va ésser fora, vaig assegurar-me a terra, davant del clar de lluna, que entrava per la porta entrebadada, i vaig menjar un rosegó (Segueix a la pàgina segona)

L'ADVERTIMENT DEL CAP DEL GOVERN

Europa es troba en un moment crucial. La catàstrofe que s'ha volgut evitar amb el deshonori i la ignominia, amenaça en termes més aterridors que mai. A fi d'impedir que els Estats totalitaris sembrin la desolació, s'ha donat carta blanca a aquests mateixos Estats totalitaris perquè facin allò que més els plagui. El govern d'Anglaterra i de França han volgut conjurar una guerra que els hauria donat el triomf, i han perdut la guerra sense fer-la i, encara, han obert camins a una nova contesa, aquesta amb les armes a les mans, que s'hauria de desenrotllar en pitjors condicions per a elles que en l'hora present. Txecoslovàquia ha estat sacrificada per res, a consciència.

Les autocràcies han vençut d'una manera fàcil les democràcies burgeses; els dictadors han rebut la victòria gratuïtament de mans dels qui s'han deixat derrotar. Europa porta una temporada de crims polítics inaudits que estava a l'abast de deturar precisament per aquells que s'han investit sense consultar a ningú del paper de salvadors; els crims han anat prosseguint i creixent enmig d'un ambient d'indiferència, i a última hora els pretesos salvadors, que amb llur silenci han esdevingut col·laboradors, han posat el coll damunt l'altar del sacrifici perquè els factors de la guerra actuïn al seu gust.

La història, al llarg del seu curs, està prenyada de moments terribles i vergonyosos. L'enjudiciament, però, no serà mai tan sever com en fer, en un demà pròxim, la crítica de la política europea dels nostres dies.

La crisi internacional és profunda i tràgica. Espanya, que sosté una guerra d'independència i de llibertat a causa d'haver-se clos hermèticament els ulls davant la invasió dels Estats totalitaris — preparatòria d'altres accions —, havia de fer sentir la seva veu per a advertir a tothom de la seva decisió ferma i resolta. Després de l'assassinat de Txecoslovàquia pels quatre de Munic, Mr. Chamberlain, per a allargar una mica més la pau fictícia i trontolladora, prepara una altra maniobra per tal d'afiançar econòmicament la Itàlia de Mussolini, cada dia més inestable; la víctima havia d'ésser Espanya.

I Espanya, per boca del cap del seu Govern central, ha parlat al món i ha exposat el parer unànime de tots els hispànics

dignes i ha dit que el joc que s'ha pogut realitzar en altres llocs no seria possible a Espanya.

Després del parlament del doctor Negrín, tots els Chamberlains i tots els Daladiers saben a què atendre's. A Espanya hi ha la guerra, una guerra internacional, i el poble espanyol ensenya al món com es defensa la pau. Però mentre aquesta guerra duri i com més es compliqui, el perill d'extensió serà cada dia major. Espanya no és Austria ni Txecoslovàquia.

L'advertiment del doctor Negrín està íntimament enllaçat amb la decisió exposada a Ginebra i en vies de realització de retirar tots els combatents estrangers, sense excepció, que voluntàriament s'enrolaren a les files republicanes. El pla anglo-francès adoptat pel famós Comitè de No Intervenció consistia en la retirada gradual dels estrangers que lluitaven a Espanya; la retirada de 10.000 voluntaris de les tropes governamentals havia d'ésser condició precisa per a retirar un nombre proporcional de "voluntaris" de l'Espanya facciosa, a fi de procedir-se de seguida a la retirada total. Mentrestant, es reconeixia la bel·ligerència a Franco i el bloqueig a la República seria legal. Un cop realitzat el pla anglo-francès, l'acord anglo-italià entraria en vigor. El Govern de la República no compta ja amb elements estrangers. Itàlia i Alemanya, doncs, han de retirar, sense excepció, totes llurs forces combatents desatacades a Espanya; ni un sol soldat, ni un sol dirigent, ni un sol tècnic italià o alemany no ha de romandre al servei de Franco.

El Govern britànic sembla que prepara l'admissió de la retirada de 10.000 italians — 10.000 homes delmats ja per les tropes republicanes — per a acceptar la lleialtat de Mussolini i concedir-li els avantatges previstos en l'acord anglo-italià. El cap del Govern de la República ha advertit que això significaria, en les circumstàncies actuals, que els governs anglès i francès recolzen Hitler i Mussolini en llur invasió d'Espanya i que tots els maneigs previstos per a després, com és la divisió d'Espanya en dues per mitjà d'una frontera fictícia, s'estavellarien davant la resistència tenaç dels pobles hispànics. La guerra continuaria i la pau seguiria veient-se amenaçada. Ni mediació ni mediatització; abans que la parcel·lació d'Espanya, el nostre extermini. Que el món sencer ho sàpiga. El doctor Negrín, quan pronunciava aquestes paraules,

tenia l'assentiment incondicional de tots els hispànics, àdhuc de moltíssims que es troben en territori facciós.

Els governs d'Anglaterra i de França s'han acostumat, en llur servil sotmissió als desigs feixistes, a resoldre les coses en nom de la pau sense escoltar aquells que han de sofrir els perjudicis. Espanya s'ha avançat a parlar. No ha enraonat perquè sí; ha dit el que sent tothom, a casa nostra, i el que està determinat de fer-se.

Però l'advertència lleial i enèrgica pronunciada pel doctor Negrín en la seva gran oració de divendres de la setmana passada, contenia també una tesi constructiva, que, no obstant haver estat desoïda constantment, és l'única viable i la que ha de possibilitar la pau: restabliment del dret internacional. Restablert el dret, actuant-se amb justícia i honor, la intelligència entre els espanyols serà un fet i la pacificació examplaria múltiples pits d'arreu. Els que s'han habituats a intervenir en els afers aliens a contracor de tothom, saben que les fronteres hispàniques, obertes a tots aquells que s'hi acostin amb sanes intencions, seran closes per a permetre ingerències perjudicials als nostres interessos. El destí de la República espanyola i dels pobles que la componen, han d'ésser establerts plebiscitàriament pels mateixos hispànics.

El messianisme encobridor de jocs abassegadors sap quin ha d'ésser el seu comportament. Els maneigs que s'ordien han estat polvoritzats per la veu d'Espanya, interpretada pel cap del seu Govern central. L'advertiment, que ha desfet il·lusions i ha creat malestors entre els imperialistes i els homes d'Estat per ells acovardits, però que, en canvi, ha omplert d'alegria i esperança els cors de les grans masses treballadores i honrades de tots els continents, ha bastit una puixant muralla davant els maneigs i ha estat un cop de martell formidable al cap dels actors de la farsa tràgicòmica que, d'uns quants anys ençà, es juga a Europa. Espanya ha estat fins ara l'obstacle que s'oposava als plans feixistes; l'advertiment llançat la setmana passada ha desballestat la sotmissió a la qual han arribat els governants anglo-francesos o, en el cas d'intentar-se portar endavant el pla, haurà tingut la virtut de revelar que els dirigents de les dues grans democràcies occidentals actuen contra la democràcia, cosa que facilitaria llur escombrament del món polític.

J. ROURE-TORRENT

La gent. — Mira, nota: fins per a aquest hi ha bon plat de la coloma de la pau. El Pontífex Màxim. — No és la coloma de la pau (poques vergonyes!) No és la coloma de la pau: és l'Esperit Sant!

AVIONS DAMUNT LA CIUTAT

Tres impressions de reraguarda

AVIONS NOCTURNS

Nit de lluna. Nit clara. Transparència de l'infinit.

Una capa espessa de núvols s'estén en uns segons i embolcalla la ciutat de foscor. De diferents indrets sorgeixen uns feixos de llum — roigs de lluna a la inversa — que foraden la capa menys densa dels núvols.

Regió de canviant figura. Vagues i indecisos contorns de muntanya. Cims de neu que es metamorfosen en tenebroses afrases.

Regió de malson. Se senten roncals dels motors d'uns avions. Ocells de nit. Aus malestrugues volen invisibles enmig dels núvols.

Els caçadors d'ocells obren el foc. Funcionen les bateries antiàeris. Homes, dones i criatures, en el refugi, escolten.

El ronc dels avions se sent tan a la vora damunt dels caps, que homes, dones i criatures miren instintivament el sostre.

Un xiulet estrident ratlla el silenci. Començament de l'aire. Uns balcons s'obren amb estrèpit. Ha passat un obús.

Homes, dones i criatures han correut a l'altre cap del refugi: formen un grup compacte, els uns apretats contra els altres.

Mig segon. Un segon.

Les primeres paraules són pronunciades. Les veus encara pateixen d'espant: «Heu sentit?»; «Era una bomba!»; «On deu haver caigut?»; «Ha passat molt prop de nosaltres!».

Les primeres paraules ressonen en el refugi com un senyal de resurrecció.

El grup compacte s'ha desfet. Homes, dones i criatures retornen al lloc d'abans. Uns, drets contra la paret; altres — dones i vells — seuen en cadires baixes, i d'altres s'ajueuen a terra.

Una criatura de mesos, plora.

La vida continua en el refugi.

L'obús que portava la mort ha caigut més lluny.

Allà on ha caigut hi havia també homes, dones i criatures.

Ningú no tornarà a sentir les veus d'aquests homes i d'aquestes dones, ni el plor de les criatures.

El ronc dels avions, el xiulet dels obusos ja no tenen sentit per a ells. La mort se'ls ha endut enllà de l'odi i el terror.

LA CIUTAT FANTÀSTICA

Els barcelonins havien oblidat la nit: ja no la coneixien; la il·luminació nocturna dels carrers, dels aparadors de les botigues i dels rètols incandescents ens voltaven de raigs artificials que transmutaven la realitat de les coses. La realitat era substituïda per una aparença fictícia i brillant.

La guerra va tornar-nos l'emoació de la nit.

Les cases semblen tan altes — els terrats i les teulades clapegen el fons estel·lar d'ombres compactes i rectilínies —, la silueta dels arbres es destaca tan amunt que el vianant sent el seu cos sollellat per l'estrany desig d'enlairar-se per l'espai.

A baix, arran de terra, hi ha una llum somorta, misteriosa: una llum de tons blaus, i per ci per llà una ratlla de llum groguenca que surt per l'esclatxa d'una porta mal tancada.

Passen els tramvies il·luminats a l'interior per la mateixa llum blava.

Un clam de sirena: la llum blava s'apaga, i no es veu per enllac una ratlla de llum groguenca.

Els tramvies queden abandonats a la via com uns carromats negres i sordids, esfondrats en un marge de carretera.

La nit ha quedat sola.

La ciutat amb els seus carrers i el tràfic dels seus habitants ha desaparegut dins la nit.

La nit desplega la seva màgia.

Un ample caminal, blanc de claror d'estels, s'obre enmig de la tenebra — en una hora llunyana, no se sap quan ni a on, no hi havia en aquest lloc un passeig?

Ens submergim en el record per a retrobar-nos a nosaltres mateixos.

LES NITS

(ve de la primera pàgina)

de pa. El silenci absolut que ho penetrava tot i l'encantament que la lluna posava sobre les runes, em suspensien fora del temps. Per moments, m'envaïa una pregona sensació de beatitud. Havia passat peripetries, enuigs i molèsties en el llarg viatge; feia moltes hores que no havia dormit, ni menjat calent, i, en canvi, quan havia tingut el meu esperit una tal lucidesa com aleshores? Tenia el front a tocar, però ningú no hauria dit. Tanta era la placidesa de l'hora! Que lluny sentia jo de mi, tot el que havia vist i sentit a la reraguarda! Ja ni podia pensar-hi, com si fos un altre món. Només pensava en el que em voltava i em sentia feliç només de pensar que podria dormir tranquil·lament, tota una nit, i que demà seria un altre dia, que m'obriria un nou horitzó.

L'endemà em vaig llevar més fresc i lleuger que mai. Un altre roseg de pa, i me'n vaig anar a l'extrem del poble, disposat a agafar el primer cotxe que passés. Com que tardà molta estona, vaig poder mirar-me a pèl una petita vall plena d'ametllers florits. I amb aquesta visió idíl·lica, vaig baixar altre cop, cap a Barraques, ple d'optimisme, a despit de l'àrida plana que continuava estenent-se — i el temps que s'hi estendria! — sota l'embat del sol nou, en tota l'extensió que s'albirava.

Josep SOL

El record ens diu: "En una altra hora — o en uns altres temps — ací hi havia un passeig".

Damunt el paviment blanc veiem dibuixada una finíssima randa d'ombres lleus.

Els arbres de banda i banda del passeig dibuixen a terra l'ombra prima i complicada de les branques nues guarnides de fulles seques o mig seques que fan una taca lleu: destacant-se enmig del dibuix de les branques i de les fulles, unes taques rodones d'ombra més compacta: uns fruits rodons, obscurs: l'ombra dels pardals!

El fruits dels arbres de la Rambla barcelonina són els pardals: fruits encantats, voleiadissos, que desapareixen de dia i tornen a les branques — fruits cantadors — a les primeres hores del vespre.

Els pardals dormen el cap sota l'ala dins el silenci de la nit — nit d'alarma a la ciutat.

Ens sentim lleugers, sense pes. Tenim la sensació de què caminem per l'aire: petgem les branques, les fulles i els ocells: ni una branca es doblega, ni una fulla es mou, ni un ocell es desperta.

Arribem a una plaça d'estàtues blanques, de brolladors, de massissos i d'arbres baixos sota dels quals xiuxieuen unes parelles d'enamorats; xiuxieug i fresseig de fulles dins el silenci de la nit — nit d'alarma a la ciutat.

Caminem dins la claror dels estels i petgem les estàtues, els massissos, els arbres, i els caps invisibles dels enamorats: i somriem de les dolces paraules que es diuen i que sentim confoses amb el fresseig de les fulles.

Uns carrers sense arbres apareixen rectes, blancs, a dins de la negror: són les avingudes somniades per a fer via nit enllà, vers l'infinit!

ALES NEGRES I ALES DE PLATA

Era al matí. La llum del sol — or pàl·lid — banyava la ciutat. En els terrats de les cases — les parets emblanquinades feien contrast amb l'enrojolat vermellenc: rajoles de terra cuita — penjada a les cordes, la roba estesa, posada a secar, blanca, càndida...

El cel era d'un blau tendríssim, sense ni un núvol.

De sobte va sentir-se el ronc sord, llunyà, d'uns motors d'avions.

En el blau del cel es veieren uns punts negres, de primer gairebé imperceptibles, que, amb rapidesa esbalaïdora, adquirien precisió i una forma inconfusible.

Eren uns avions enemics que en esquadrada avançaven damunt la ciutat.

Ocells d'ales negres. Aus de mal averany. Moments abans arribaven fins a nosaltres.

tres els crits joiosos d'unes criatures que jugaven al carrer, i — d'un terrat proper — el cant d'una dona que rentava i els cops de picador que acompanyaven la cantarella.

Ara tot és silenci. Un silenci d'angoixa. Els crits de les criatures i el cant de la dona han cessat de cop — com en el bosc els ocells paren de cantar en pressentir la tempesta.

Moments després, llengües de foc i columnes de fum s'enlaïraven per damunt les cases de la ciutat.

El fum negre entelava i entenebria la part baixa del cel; més amunt, en la immensitat — d'un blau tendríssim — uns nuvolots de fum — dels obusos antiàeris —, rodons i blancs com uns borallons de neu, es dissolien poc a poc.

Era a la tarda. El sol vessava el seu or opulent damunt la ciutat. Les parets emblanquinades i l'enrojolat vermellenc dels terrats es tenyien d'un groc de préssec madur.

El cel era d'un blau profund. Va sentir-se el motor d'un avió.

Uns caps aparegueren a les finestres i als balcons: els ulls miraven temerosos cap al cel.

Oh, quin prodigi! En el cel d'un blau profund guspirejava un estel que vencia la llum del dia.

Era un avió que, il·luminat esbiaixadament pel sol, resplendia com si les seves ales fossin de plata bruyida.

Ocell d'ales blanques. Au de bon averany.

Un darrer llampec de lluïssors i l'avió desaparegué del nostre esguard.

L'endemà al matí, l'aire vibrava d'un brunziment continu de motors d'avions.

La gent s'aturava per les places i els carrers, sortia als balcons, pujava als terrats.

Uns avions d'ales d'argent volaven per l'espai. N'hi havia tants que ningú no els pogué comptar.

Els uns volaven tan baix que semblaven voler tocar a terra, d'altres es perdien dalt de tot del cel. Descrivien amples cercles damunt la ciutat.

La gent alçava els braços i saludava els avions d'ales d'argent; els crits i els picaments de mans afegien una nota alta, aguda, als sons greus de la simfonia dels motors.

Els avions d'ales d'argent — com les àguiles de Júpiter de l'antiga epopeia — en llur vol circular damunt la ciutat martiritzada pronosticaven corones de glòria!

Maria CARRATALA

PRESTIDIGITADOR, per ALPRESA

D'ací dins encara en puc treure més coses.

LA GUERRA I ELS LLIBRES

«Raó i sentiment de la nostra guerra», amb il·lustracions de Francesc Domingo. — Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Serveis de Cultura al Front. Barcelona, 1938.

Amb l'opuscle anònim Raó i sentiment de la nostra guerra, bellament presentat, el Departament de Cultura de la Generalitat ha inaugurat una col·lecció dedicada als combats catalans posada sota la cura dels Serveis de Cultura al Front. La labor empresa mereix tots els elogis; aquests llibres, dels quals n'han aparegut ja tres o quatre — molts d'ells no és el lloc més indicat per a parlar-ne aquesta secció —, seran uns fidels companys dels soldats catalans i els portaran una bella alenada de catalanitat.

Raó i sentiment de la nostra guerra és un clam entusiasta adreçat als soldats que els explica les causes altíssimes i nobles per les quals mantenim abrivadament la guerra contra el feixisme internacional invasor d'Espanya. Amb un llenguatge literari i alat molt escàntic, examina i fa comprendre els mo-

tius pels quals es combat. Cada una de les raons desfila, amb el seu profund contingut humà, amb la seva lògica concloent, pels ulls del lector i li encomana el sentiment de la causa noble que defensa amb les armes a la mà.

Cada capítol està dedicat a una de les raons que ens impulsen, com un deure sagrat, a la resistència. Els soldats de la República lluiten per defensar-se, perquè han estat atacats; lluiten per la llibertat i per la mateixa subsistència dels éssers volguts i de la terra que els ha donat la vida; lluiten per Catalunya i per la independència de tota Espanya; lluiten per evitar la invasió que ens imposaria una manera d'ésser estranya; lluiten contra els traïdors que s'han venut la pàtria; lluiten en defensa del règim republicà que el poble s'ha donat; lluiten per un millorament social, per un règim més just; lluiten pel benestar i la pau; lluiten per la cultura; lluiten pels nostres infants; lluiten per oposar-se a l'opressió del món. Els raonaments, justos, precisos, convincents, pre-

nen sovint una emoció punyent. La millor lloanga que es pot fer d'aquesta obra, que representa el gros defecte de no anar signada, és constatar que si fos possible que, avui encara, hi hagués algú que ignorés les causes per les quals ha estat arrencat de la seva llar i de la seva feina habitual per a agafar les armes, després de la lectura de Raó i sentiment de la nostra guerra no tindria ja cap dubte.

L'obra és extraordinàriament enriquida amb il·lustracions de Francesc Domingo, abundantment prodigades en les seves pàgines. L'art delicat i meravellós de Domingo es mostra íntegrament en molts dels dibuixos; el seu traç suau i vigorós, posat en el més profund del seu cor, té, en les il·lustracions de l'opuscle, moments que apareixen en tot el seu esclat. Els infants, especialitat del seu art, són magnífics. Raó i sentiment de la nostra guerra veu augmentada la seva força sentimental i convincent per virtut de les il·lustracions de Francesc Domingo.

MONOLEGS INTERIORS

EL CARDENAL

El vals s'ha fos. La vídua alegre ha mort de tristor, concentrada en un camp, per marxista. La princesa del dòlar ha hagut de fugir, perquè era jueva. Només la cervesa roman. I el Biergarten floreix de llúpol amargant i gammat amb tota la gatzara. Studenten nazis gambadegen d'ací d'allà, criden en ziga-zaga, esvásticament, quan no alcen el boc i xarrupen l'escuma. Gaudemus! Ara que som joves. Què deia aquell arquebisbe? Es maçó, és jueu, és catòlic! Heil Hitler. Mori Imtizer. Empaiteu-lo, punxeu-lo, esquartereu-lo.

La llum de l'ametista ha vacil·lat mentre la mà — tan beneïdora — alçava solennement el melindro, el baixava molt dignament cap a la xicra. La seva eminença emporprada pren xocolata. Senyor, com criden! Tot el carrer està ple d'ouelles esgarriades. Ovelles? Més aviat llops infidels sedejant de sang d'arquebisbe. Tant se val! La xocolata serà presa. No per punt, és clar; per principi. Ha saltat un vidre. Ha entrat una pedra duent un missatge de l'esvástica. Què fa la policia? El familiar salta, xiscla, prega: «Es hora de retirar-nos, il·lustríssima». Una altra pedra fa saltar la xicra. L'ametista empallideix. La xocolata no serà presa. El cardenal ja afronta el martiri.

Imtizer, Imtizer! Què penses dins la cambra amagada del teu palau, què sents dins la cambra cuirassada del teu cor? Quin beneit, aquest Hitler! Quina grolieria! Voler portar al cel la brutalitat de la terra! Wotan i el seu Walhalla. La fúria de Jehovà sense la suavitat de Jesús. Ah, què faria perdre la paciència. Quina poca diplomàcia! Les tropes d'assalt baixant directament de l'Empiri per estossinar els enemics. Anacrònic! Això és com allò de parer el sol perquè el poble escolliu pugués matar filisteus amb claror de dia. Tan passat de moda! No té nom, això de voler-ho donar com l'última novel·la. Imtizer sospira. Qui li farà entendre, pensa, que la nostra combinació és molt millor? Als altars, ben amunt, ben adorats, un déu de pau que irradija misericòrdia i mansuetud. Aquí, arran de terra, les grans trompades. La font de la bondat és tan remota, estimats germans meus! Tota la dolçor s'esbrava pel camí. I l'home és feble, tan feble, sobretot quan se sent fort. L'Església ja se'n fa càrrec. No es presta a beneir els uns i els altres, a tort i a dret? Bé, doncs, perquè no deixen a les seves mans una bona educació totalitària? No és prou de confiança encara? No ha dissolt el Partit Popular de Dom Sturzo? No ha destruït el Zentrum? Què volen més? La mà beneïdora vacil·la lleument mentre es posa sobre un cor palpitant que ja afronta el martiri. Persecucions! Com si fossim marxistes! Com si fossim jueus! Una amarga protesta puja, com un gemec, als llavis que solien somriure pastoralment. No s'hi val, no s'hi val!

Vida paral·lela: La senyoreta Pilar de Sánchez, aristocràtica filofeixista no gaire dissimulada, té una cura especial a excusar les actuacions dels Savoies. Cau una bomba: moren moltes dones i infants. «Y ahora! — exclama Pilar —. Todo son mujeres y niños. ¿No hay hombres?» Cau una bomba i destrueix un estanc. «Debían hacer pilas — diu Pilar —. Ves si no era un objetivo militar.» I així successivament. Fins que la bomba que cau toca el seu amant Pepe Pérez i el desfà. Pilar roda pel món de les cues sense l'antiga gallardia, amb uns ulls esgarriats, amb una cara perplexa de «yo no sabía que el mundo era así». L'endemà no es lleva. La minyona — una ex-monja — la troba al llit de cara al coixí. Els sanglots de Pilar fan oïr el somier. Pilar protesta, entre sanglot i sanglot: «No se vale, no se vale!»

Imtizer! Pilar de Sánchez! Us veig agafadets de la mà, camí de Roma, a saber què us passa. Benet i Benito us ho podran detallar.

C. A. JORDANA

PORTUGAL I L'ESPANYA DE FRANCO

Ha arribat fins a la Premsa espanyola i estrangera el ressò de l'alarma de Portugal davant certes tendències iberistes de l'Espanya de Franco, que és l'hereva — pel temps que duri — de la vella Espanya monàrquica, negra i unitària. En el camp franquista es parla, en un llenguatge gairebé místic, de la unitat ibèrica, del restabliment de la unitat política peninsular. L'esperit imperialista del franquisme — moviment d'imitació, més cridaner que sòlid — ha de considerar forçosament com un dels seus objectius, no precisament la unió de Portugal i Espanya, unió que podria ésser feta tot respectant la llibertat nacional dels pobles de la Península, sinó el domini d'Espanya damunt de Portugal.

I és clar: per molts lligams de simpatia i de complicitat que hi hagi entre el Portugal d'Oliveira Salazar i l'Espanya de Franco, les propagandes imperialistes i iberistes del falangisme han fet reaccionar els amics i còmplices portuguesos dels facciosos espanyols. Oliveira Salazar mateix ha parlat d'aquestes propagandes, i volent les disculpar les ha qualificades de folles, atribuïbles a un excés d'entusiasme.

Cap portuguès assenyat, però, deixa d'adonar-se del perill efectiu que representaria, per a la independència de Portugal, el triomf de Franco; triomf que afortunadament és cada dia més impossible, per a bé dels espanyols i dels portuguesos.

Els que coneixen la història peninsular han de trobar natural i lògica la tendència dels franquistes a dominar i absorbir Portugal. Un veritable unitari espanyol ha de mirar el cas històric i geogràfic de Portugal com el d'una Catalunya que ha fugit de la comunitat peninsular. Si un espanyol és unitari respecte a Catalunya, ho ha d'ésser també respecte a Portugal. Quan

s'invoca la unitat geogràfica de la Península ibèrica no es pot oblidar que engloba Portugal més irrevocablement encara que Catalunya, puix que mentre la terra catalana està unida al continent pel costat dels Pireneus, Portugal queda separat d'aquell per l'estesa de les terres espanyoles i resta com isolat en la seva illenca de l'extrem sud-oest d'Europa.

Políticament, el franquisme vol tornar Espanya als temps de Felip II, Felip III i Felip IV. I en el triple període filipista de la branca hispànica de la Casa d'Àustria, Portugal va formar part del reialme espanyol. Una conquesta militar, amb l'excusa del plet de la successió de la corona, va posar Portugal en mans de Felip II, i una revolta va treure'l de les mans de Felip IV. Per a ésser, doncs, completament filipista, el franquisme ha d'aspirar a la diguem-ne reconquesta del país lusità.

En realitat, la simpatia entre Oliveira Salazar i Franco ha estat purament circumstancial, i havia d'acabar refredant-se. En la hipòtesi que s'allargués gaire l'existència d'una Espanya franquista, vindria aiat, inevitablement, la antipatia i l'hostilitat. Serien de preveure conflictes diplomàtics i no seria improbable una topada bèl·lica, si Burgos, atiat per Roma i Berlín, perdés la por a l'ajut de Londres a Lisboa.

Una Espanya imperialista i unitària, encara que només sigui un boc territorial d'Espanya, com l'actual Espanya de Franco, ha d'acabar essent enemiga de Portugal per la mateixa raó que és enemiga de Catalunya. L'odi dels franquistes a Catalunya es deu fonamentalment a la voluntat catalana de regir-se amb autonomia dins la vida interior, de conservar la pròpia fesomia lingüística i cultural i de mantenir la fidelitat a la pròpia ànima. I aquells que consideren intolerable l'autonomisme català, han de considerar més intolerable encara l'independentisme portuguès.

Els unitaris espanyols — monàrquics o fills espirituals de la monarquia caiguda — tenen ben present, en l'aspecte històric, l'any 1640, que va veure l'alçament dels dos pobles, català i portuguès, contra Felip IV i el seu primer ministre el comte d'Olivares. Aquell any, la revolta catalana, iniciada pel mes de maig, va donar ocasió a la revolta portuguesa, que va esclatar pel mes de desembre. Es curiós de recordar que el conflicte de la Cort de Madrid amb Portugal va ésser principalment degut a Felip IV, mentre que el conflicte amb Catalunya va ésser principalment degut a Olivares. Aquest mateix ho va dir: «La guerra de Portugal és del rei; la de Catalunya és mia...»

Per als franquistes, la guerra que ells han provocat a Espanya és, en gran part, una guerra contra Catalunya. Si la guanyessin — no la guanyaran pas! — es girarien després contra Portugal, a fi de realitzar la unitat peninsular dins l'esclavatge d'homes i pobles, que és una unitat que no poden acceptar Portugal, ni Catalunya, ni Euscadi. Ni Castella tampoc.

A. ROVIRA I VIRGILI

INTENCIONS

UN LLIBRE I UNA NIT

La casa, sola, negra, sinistra, es dreça, fora de camí, en un pla dalt la muntanya. Per arribar-hi cal passar un camí de ferradura — camí, per tant, ideal per als feixistes — que ens ha obligat a deixar el cotxe en una "pallera". Ací no hi ha el bell costum, com a marina, de blanquejar les pàgines. Ací les pàgines són de color de terra, de color de pedra, i es confonen fàcilment amb la terra i amb les pedres. Això, que en estètica és tal vegada un desavantatge, en guerra és un avantatge indubtable, car així la visibilitat per a l'aviació queda un xic limitada. La façana principal d'aquesta casa, d'aquesta masia a l'alta muntanya, és foradada per la porta en arc — al costat de la qual hi ha una pedra que fa funcions de banc —, tres balcones i quatre finestres sota la visera de la teulada. Els balcones tenen barana de fusta, i d'un d'ells, el del mig, penja la cabellera grisa i despenjada d'una clavellina. A un costat de la casa hi ha una altra construcció, més rústega, que serveix de pallera — on s'aixopluguen els pobres que van de camí —, de corral — cacareig metàl·lic de les gallines i el gall superb, que té una cresta com una barretina — i de cort dels porcells que, en caure la tarda — es veu que és l'hora del ranxo — armen un aldarull de mil dimonis.

Per arribar a la casa cal travessar un riu — que passa entre un espadat de muntanyes i un bosc de pins i alzines on abunden els senglers i unes altres bèsties més perilloses i menyspreables: els que han mancat al seu deure i, per a no empenyar les armes a les trinxeres, s'han posat fora de la llei. El lloc propici a tots els parany i emboscades, és francament sinistre. En aquest bosc, en aquesta casa, en aquestes muntanyes, encara es viu el record punyent i feroç de l'última carlinada. I no molt lluny d'ací un meu besavi, general carlí, llançava daltabaix del riu el comte d'Espanya.

A la casa hi ha un vell, una vella, una dona, un vailet. El vell, que ja no pot valdre's — o tal vegada ho fingeix —, està mig idiotitzat i es passa les hores al sol — quan en fa — o vora el foc, amb les mans tremoloses damunt el ventre hidròpic. La vella té una mirada recelosa, inquisitiva, una veu aspra i esquerada, un aire de bruixa. La jove és experimentada, angulosa, té els cabells negres, un somriure fred i estrany, i un perfil de cabra. El vailet és una pobre bestiola que es revolca pel fang de la cort, va sempre ple d'esgarrapades i nafres i, si parla — que no n'estic segur, car els sons que articula tenen ben poca relació amb el llenguatge pròpiament dit — és per casualitat, perquè Déu es veu que és un bromista. Tota aquesta gent fan pudor — no es deuen haver rentat mai — i em fan l'efecte que no tenen res a veure amb la humana criatura subjecte al mal físic — únic que poden sentir — al metafísic i al moral.

No sé si a Barcelona encara hi fa calor — aquella suau i dolça tardor barcelonina —, no sé si encara les noies llueixen les seves bruses de seda clares i escollades. Ací dalt fa fred, un fred verita-

ble. Ha començat l'època de les pluges i aviat començarà la de les neus. Als matins, fins ben entrat el matí, la boira posa els seus vels espessos damunt el pla. És un clima deliciós per als nois de "serveis auxiliars" que m'han enviat. De fa molts dies — de primers de setembre — que, en aquesta pàgina, crema nit i dia la llar de foc. I vora la llar m'assec amb els tres minyons que m'acompanyen, per a eixugar-me la mullena. A fora ha esclatat una tempesta espectacular i magnífica que fa de molt bon contemplar des de la vora del foc, però que al que va de camí li deu fer ben poca gràcia. La pluja, desfermada, cau amb una força terrible, i la seva remor ens obliga, per a poder-nos entendre, a parlar a crits, com si tots fóssim sords. Els llamps ratllen el cel de color de sofre. Els trons esclaten com canons.

La gent de la casa ens ha rebut de mala gana, a contracor, per força. Estan espantats i ens miren amb recel. Sense l'uniforme que vestim segurament ens haurien deixat al ras. Saben, però, que estem en guerra, i cal fer bona cara al mal temps. Això de "bona cara" és un dir, car per als pobladors de la masia fer bona cara és totalment impossible. Malgrat haver-los dit que pagarem el sopar, si gosessin ens haurien deixat sense sopar. No poden, però, i es resignen. La vista de les armes els convenceix. I, sobretot, el meu monocle els fa una gran impressió.

En havent sopat — això de sopar també és un dir — pregunto, encara que comprenc l'absurditat de la pregunta — si a la casa hi ha algun llibre. S'esguarden estranyats, esbalats.

El vell diu, aspre, sorriu, gairebé ofès, gairebé orgullós:

— Ací no sabem llegir.

La noia, però, després de dubtar uns moments, confessa:

— Em sembla que uns soldats que passaren, fa temps, se'n deixaren un.

Mentre ha anat a cercar-lo, pregunto:

— N'hi passen sovint de soldats per ací?

— Molt pocs, gràcies a Déu — mormola la vella —, car això és molt isolat.

I, recelosa, plena d'una angúnia que no pot amagar, afegeix, per a veure el que responc:

— S'hi ha de venir expressament ací...

Jo, però, no responc.

I retorna la noia amb el llibre, que em servirà per a passar la nit. Aquest llibre que m'han dut és titulat *El sentimiento de tristeza en la literatura contemporánea*. El signa José Deleito Piñuela, que fa constar el seu càrrec de "catedrático en la Universidad de Valencia". El publica Editorial Minerva, S. A. — avui ja desapareguda —, de Barcelona, sense data de publicació.

Ara és alta nit, estic gairebé sol a l'ampolla i negra cuina de la masia. Crema un bon foc i a fora segueix plovent a bots i a barrals. Rera la porta, embolicat amb una manta, dorm un dels soldats que han vingut amb mi. Jo tinc el llibre obert damunt la taula i vaig llegint, esbalaït, gairebé escandalitzat, l'obra d'aquest senyor Deleito, que ha pogut ésser catedrático d'una Universitat espanyola. No crec que mai

No hi ha res tan curiós com el nostre retorn, ja grans, als temps que visqueren aquells que ho eren quan nosaltres érem petits. És un temps de fru-fru, onomatopeia que expressa la remor dels enagos envernats de midó, com la bugada estesa a la serena d'hivern.

Dies de "La Saeta", dels primers passos del cinematògraf, del tren Renart, de la guerra russo-japonesa, de la bella Otero i de les primeres vagues obreres rebudes a garrotades, com social presagi de sagnants reivindicacions.

D'aquell temps m'ha arribat a la mà un llibre d'un sabor pintoresc poc comú a hores d'ara, el qual ve a ésser com una espècie d'analec, que pinta diàfanament la vida, els costums, l'esperit i l'ànima de París, fent-me viure retrospectivament la ciutat del món que s'ha mantingut més imutable urbanament.

Per què m'ha cridat l'atenció un llibre de primers de segle sobre París i no un que em reconstruís, per la imatge i per la paraula escrita, la vida de la nostra Barcelona?

Perquè París penetrà en mi com un dard roent sortit del buirac de la meua joventut; perquè s'ensopgà amb la meua existència, al revés de Barcelona, amb la qual vaig ensopgar-hi jo. París et busca, mentre que Barcelona t'espera impassible, com una matrona protectora i no com una amant ben disposada.

Per això tots els que de joves hem viscut a París, ens sentim atrets pels seus encisos, per la seva ànima, i ens escua escorcollar els seus secrets com aquell casat que,

s'hagin superat en crítica — i ja és creure! — les bojanades d'aquest pobre senyor. Mai no he llegit una crítica més fada, més pedestre, més obtusa, més burgesa en el sentit pejoratiu del mot. Bourget i Prevost li semblen dos grans novel·listes; compara Alexandre Dumas (fill) amb Ibsen; l'obra de grans escriptors com Zola i Barbusse la inactiva amb una miopia vergonyosa. Fa l'efecte, a través de la lectura d'aquest llibre, que al pobre home tan sols poden ploure-li les novel·les (sic) de Pérez i Pérez.

El que fa gràcia, però, és que — actuant de dòmine, de magister dixit — escriu a la pàgina 437: "En la inmensa crisi espiritual i social a que assistim, ¿qué gestació se prepara? ¿Qué mundo nuevo alborca sobre las ruinas del que estamos viendo hundirse? ¿Qué mejoras y adelantos, qué luz, qué armonía confortadora saldrán del caos actual?"

Deixo el llibre damunt la taula. I penso, irònicament, en les "mejoras y adelantos". En "la armonía confortadora": Xina envaïda pel Japó, la massacre d'Abissínia, Espanya lliurada a l'estranger pel traïdor Franco en col·laboració de la No Intervenció, Txecoslovàquia anihilada, Chamberlain, Daladier, Mussolini, Hitler...

I una glopada de fàstic immens em puja a la gorja.

Lluís CAPDEVILA

fidel si més no, i satisfet de la dona, no deixa de preocupar-se d'aquella que fou la seva amant.

Aquest llibre és com una guia. Un "París la Nit — París le Jour" que reflexa la realitat d'aquell temps, que us atreu com una llum atreu la falena. És també com un fat que us transporta per tots els recons de la gran ciutat, orientant-vos com un locuac cicerone, situant-vos en aquella època amb profusió de fotografies.

Es a base de literatura sense circumloquis, que us fa cobejar coses que foren i que no tornaran. Clarícia d'una existència més apacible que la d'ara, us enlluerna,

viment el que aquells que eren grans, quan jo era encara petit, devien buscar en les pàgines d'aquest llibre, d'aquest llibre que ha vingut a parar a les meves mans com un document d'incalculable valor rememorative.

En ell desfila tot allò que pot preocupar, divertir, orientar o interessar al turista, descrivint la vida dels establiments, barris i tipus de més relleu en la vida alegre, galant o espectacular de la capital, des dels més elevats fins als més baixos, de Maxim's als balls d'empena de la rue Mouffetard, embriagadors com l'alè d'un alcohòlic inveterat.

RICARD OPIÑO: TIPUS DE L'ANGE GABRIEL

però també us atempera, com si aleshores els vicis no fossin tan violents, però si més anecdòtics.

No hi ha cap ciutat del món en la que la sensació del plaer sigui més puixant i més variable que a París. Tot distreu, tot diverteix, tot encisa, tot instrueix. Traïllant pels carrers, pels bulevards, pels jardins, pels molls del Sena, quantes escenes boniques i pintoresques, quina capacitat de quadres vivents!

Acobla també molts plaers d'ordre estètic, que són, abans que tot, intel·lectuals, o sia el costat seriós de la gran capital cosmopolita.

Aquest llibre és la clau d'or que obria aquest paradís als nostres avís i als nostres pares. Per a mi, queervo l'experiència dels meus dies parisiens, és com una mena de recordatori de la joventut, d'unes coses que vaig veure madurades pel temps. I la meua experiència és com una ciència, una ciència que no s'adquireix si no és a base d'atreviment, i és precisament aquest atre-

Parla dels barris baixos, del boulevard de Montmartre al carrer de la Tombarella, passant per balls, cafès, hotels i restaurants; pintants cabarets com "L'ange Gabriel", a la façana del qual un fanal quadrangular es gronxa en l'aire, precedit, a guisa de barbacana, d'un àngel de ferro pintat. És l'emblem d'aquest cabaret estrambòtic. Si aquests defores són simbòlics, l'interior no ho és gaire. La planta baixa té l'aspecte ordinari d'una taverna. No s'hi veuen madones, verges, ni àngels com els de Fra Angélico. La sala de l'entresol, a la qual es puja per una escala de cargol, s'obre cap a mitja nit i es tanca amb claror diürna.

Entre una boira empestada de relents de begudes vidriolades, un pilot de clients, arribats de tots els recons crapulosos de París, gesticula en mig del soroll de vasos que dominen les cançons baixes dels virtuosos de la rufianeria, acompanyades per un acordió.

Damunt de les teulades de marbre blanc, es poden llegir els noms de criminals cèlebres guillotinat, al costat de noms de barandes i d'eleccions escrites amb llapis.

L'única finestra darrera la qual es balanceja l'ensenya, ofereix, per transparència, una grollera pintura en la que l'àngel Gabriel i un gendarme es troben per casualitat. Però la decoració de les parets és més original i xarona. Unes pintures murals, disposades entorn de la sala, contenen com l'àngel guardià desembarcà un bon dia a París, com un estranger curiós d'iniciar-se a les disbauxes de la capital, i en féu el seu camí de Damàs. Se'l veu al Moulin Rouge aprenent de ballar amb unes mocetes i després lliurat als plaers més secrets de l'amor.

Representa la seva missió d'àngel protector, se'l veu bressolant els somnis de dona de la vida, amb visions de sacs d'or; més enllà, vetllant sobre les dolces nits de concubinate, protegint la dona que desvalisa, en un hotel, a un banau que dorm. Acompanya a passejar en tándem a una graciosa noieta i després, tip i fastiguejat, empoïtat pel diable i pels agents de policia, l'àngel Gabriel s'entorna al paradís.

Després ve l'apoteosi de l'àngel, amb un cel sangonant, damunt d'un horitzó de gorres d'opiatxe i de cares en fulla de ganivet.

En aquest cabaret es reuneix l'escuma de l'empeprat de París i hom l'endevina amb tota la seva covardia i maldat a les planes del llibre que em sobta, com em sobtaria un bigoti 1905 o un interior de dona de la mateixa època, dintre el dinamisme i ximpleria dels jorns moderns.

Al costat dels baixos fons, les passejades al bosc de Bolonya, l'hora del te, la frivolitat reglamentada, la puerilitat embafadora i la coqueteria parisenca cent per mil. És tot un món vell cada dia més nou pels que l'hem viscut com a peça de museu. Els noms dels establiments, de les artistes coreogràfiques d'aleshores, els cotxes de punt, els automòbils en pla de sorpresa, una pau que semblava eterna, Bardières i Santos Dumont, el misteri de Fallières i tot el suc i el bruc d'una dècada feliç, es perfilla, s'acusa i torna als nostres anys, que voldríem fossin els d'aquells que, si la visqueren, fou perquè no l'oblidàssim nosaltres.

Ferran CANYAMERES

T A L A I A

ANNA SEGHERS

Com fer la síntesi de l'obra d'Anna Seghers? «La Revolució dels Pescadors» va portar el seu nom al gran públic. Piscator va dirigir la filmació d'aquesta obra de la intensíssima escriptora revolucionària alemanya.

Recordo que el film no em va fer pas la mateixa impressió de la novella. Les fesomies dels pescadors, a primer pla; els episodis de la lluita, el mateix paisatge — malgrat ésser l'autèntic —; la figura inoblidable de Maria Kedemnek; altres dues figures, també remarcadíssimes en el llibre, la d'Andreu Bruyn i la de Hull, en moure's en el celluloide no semblaven pas d'Anna Seghers. S'alienen, es «desdramatitzen» buidant-se: els trets acusadíssims de realitat externa que se'ls volia donar anaven en perjudici de la realitat interna dels personatges.

Altres obres d'Anna Seghers m'han mostrat la gran quantitat de vida profunda que tenen les creacions d'aquesta autora: una vida interior que s'enganya amb el paisatge, que es fon amb els objectes més familiars dels seus protagonistes, que cria llums invisibles dels que no tenen consciència els que els perceben. I cal remarcar que Anna Seghers gairebé mai no s'atura per descriure les emocions i els sentiments dels seus personatges. Esquemàtica. Barreja. Recull natura i introdueix pels porus de les seves creacions. Volatilitza un xic els seus herois i n'empolina la natura que els envolta.

Tant com «La Revolució dels Pescadors» en són exemple les planes d'«A través del Febrer», consagrades a la lluita contra el feixisme de la classe obrera de Viena. ¿Què dona aquest d'epopeia, de poematització al

detall just i precís d'una lluita? Les barreges de natura i d'hommes que fa Anna Seghers. Eigner, un dels protagonistes d'«A través del Febrer», ens mostra el seu pas del socialdemocràtic al comunisme i el seu cogitar té febre de dies tardors, reliscament sedós de fulla morta, tarda de boira hivernenca, una boira alemanya de la que només trobem l'enganxament en els contes de la Selva Negra i en les novel·les d'Alfred Döblin. L'escena de lluita, quan Eigner veu assassinat el seu fill en els seus propis braços, sota d'uns cels carregats de nit de solada, és de cançó de gesta. I fent contrast amb la fermesa d'edificació d'Eigner, un altre tipus, el de Willaschek, un senyoreja jove, passiu i carent de consciència neta de la vida, canvia, es «deslarvatitza» a ulls del llegidor i, el que el segueix, pot percebre com la gota d'aigua d'una experiència de lluita, va caient, filtrant-se, amb perfídia reformadora, dintre d'una cosa sense fites, immensa, l'esperit de l'home. «A través del Febrer» deixa a tothora d'ésser un llibre de combat per a ésser un llibre de vida, de vida combativa, literatura autèntica d'una època que no pot acceptar el viure que no lluiti.

«Sagen von Artemis»; «Grubetsch»; i adhuc la vibració dialogada que és el «Procés de Joana d'Arc», segueixen confirmant-me el «fer» especialíssim d'Anna Seghers i el seu do de tints. El paisatge taca un home. Un home dona ombra a l'hora. Un clima és el pèndol que tic-taqueja damunt d'un cor. Una vida aclareix, com la llumeta d'un gresol, el doblegament de moltes nits apretades sobre els vidres d'una finestra. Anna Seghers ens fa veure homes paratitzats per la reflexió. Hores de

sol matxucades per la tragèdia. Una ermilla arrugant-se, grotescament agitada, sobre els sacsons de la panxa d'un burgès. Tota una llar penjada arran d'una porta com una pell de conill en un clau de paret de suburbí. I així són dites realitats de reportatge, escenes viscudes que passen ja al llibre motllejades pel treball de l'escriptora que les fixa en alt relleu. I així també és com Anna Seghers arriba a les escenes tràgiques de les seves obres puixant com poques. Un home s'hi blega, malferit o imprecant i aquest home és fet de tot el que li ha aprofitat la vida, en una «totalitat» ben d'Anna Seghers. El celluloide no pot pas donar aquesta totalitat que fa la grandesa de l'autora de «Revolució dels Pescadors». Anna Seghers va molt més endintre de les façanes.

ELS ARRECONATS

En un reconet de la nostra estimada Catalunya, Prudenci Bertrana, el gran novel·lista català, va fent la seva obra, sen-

PRUDENCI BERTRANA

se voler adonar-se del feixuc silenci que es va deixant caure damunt d'ell.

Cap dels múltiples projectes editorials engegats últimament no esmenta Prudenci Bertrana. El nom del primer novel·lista de

la nostra terra passa per alt als que bruixolen el moment literari present.

Prudenci Bertrana és un més entre els arreconats.

Per què? Misteri. No l'explorarem pas si recordo que Prudenci Bertrana no és home de penyes; si dic que Prudenci Bertrana té una alhivesa d'independent; si esmento que Prudenci Bertrana no ha cregut mai convenient apuntalar ningú perquè l'apuntalés, si faig avinent que Prudenci Bertrana no és tampoc home d'antescala de despatx d'influent; si revelo que Prudenci Bertrana troba que la companyia de la natura li plau més que la dels homes.

Algú em pot replicar: «Prudenci Bertrana s'ha arreconat ell mateix».

Ho creurà el que m'ho repugui? Admetem-ho, però, per arribar a la fita de les concessions. I si així fos, ¿per què no cercar-lo? ¿Per què no fer els possibles per a tenir-lo a la vora? ¿Per què no esperar la seva producció? L'il·lustre autor de «L'hereu», d'«El v a g a bund», escriu per ell mateix, per necessitat d'escriure i, malgrat que aquesta cal que sigui la posició de l'escriptor, tots sabem com és estimulants el fervor que ens envolta, l'interès que la nostra obra desperta, l'acompanyament que ens sentim en l'esforç.

Jo — ingenu sempre — m'he preguntat moltes vegades: «¿Què poden adduir, justificatiu d'un menysteniment, els que arreconen Prudenci Bertrana? ¿Que a Catalunya sobre novel·listes? ¿Que l'autor de «La lloca de la vidua» no es tan «gramàtic» com el voldrien? ¿Que els fa nosa? ¿Que no és del seu tarannà? ¿Que prudenci Bertrana té una empena no pas corrent i la diferència cou?»

Ramon VINYES

SALO DE TARDOR 1938

LA PINTURA

i II

M. DURBAN: «NATURA MORTA I VIVA»

Completarem la impressió donada en el nostre article anterior referent a la Secció de Pintura d'aquesta important manifestació d'Art, tot i fent, degut a la manca d'espai, una ràpida relació de les característiques més sobresortints de les restants obres exposades; tasca que, ben a contra cor, preveiem ja incompleta donat el nom-

presentat amb les dues "Natures mortes", d'una forta qualitat; com són també d'un gran interès els quadres de Joan Cases "Mas i gallines" i "Natura morta".

Julia Castedo persisteix en la seva pintura plana, de tonalitats clares i, com a tal, un bon xic prima, mentre que Antoni Claver ens mostra en el seu retrat "Lluïsa" una pintura de caire fortament modern. Antoni Costa, el jove mestre de la composició i la construcció, presenta "Evadits", tela enèrgica i apassionada, bloc compacte de formes i colors, que és una de les obres més riques en unitat que li coneixem.

Josep Castellanas revela, amb els seus "Afores de Barcelona", una visió molt afina- da i traduïda amb gran destresa.

Gustau Cochet segueix oferint-nos les seves amples composicions, una mica crues de colors, per bé que d'una factura molt personal, a la vegada que Daura ens dona tres mostres de la seva pintura clara, un xic imprecisa, encara que d'una innegable finor.

Cal considerar com una novetat el quadre de Martí Durban "Natura morta i viva", de tema desconcertant i amb una certa desproporció en la grandària de les figures, la qual cosa fa contrastar massa la silueta de primer terme amb les massa petites del segon.

Amb tot, es tracta d'una obra ambiciosa, una obra de pintor nat, en la qual abunden subtils i exquisides qualitats pictòriques.

Feliu Elias se'ns mostra amb "La cosidora" el pintor precís i minuciós de sempre. Montserrat Fargas exposa "El fruiter" i "Préssecs i flors", dues teles extraordinàriament sensibles, incisives de línia i finíssimes de color, i Antonio Ferrer un "Nu" resolt amb destresa.

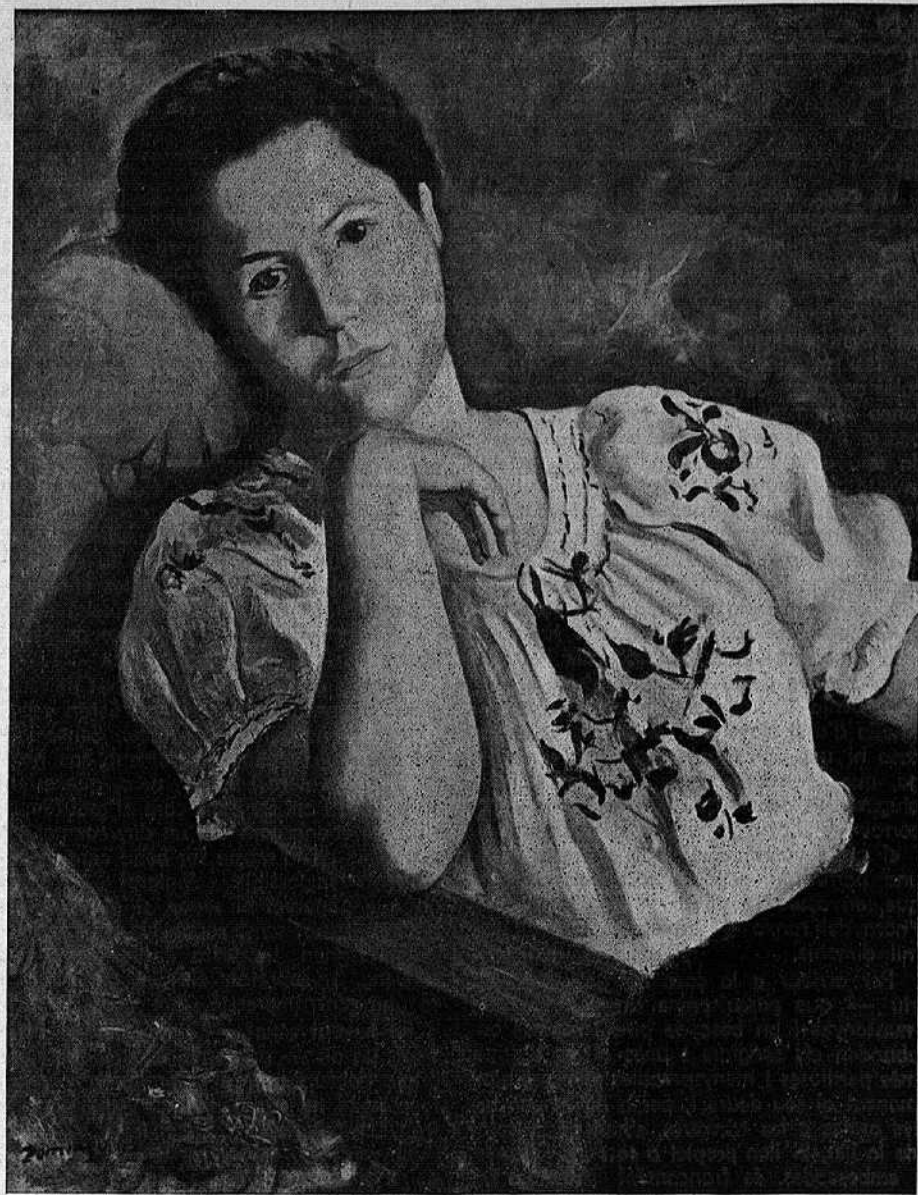
Alfred Figueras, que ha fet uns enormes progressos, ens ofereix una de les aportacions més importants del Saló amb tres obres aspres i rudes, intensament expressives, en les quals són tractades amb idèntic mestratge la forma i les colors, obres tan sòlidament estructurades com riques en saborosa matèria pictòrica.

Revelen també un fort temperament les quatre teles del pintor Pedro Flores, teles tan riques d'atmosfera evocadora com de qualitats plàstiques, obres de pintor, però també de poeta, en les quals la lliçó del cubisme és endolcida amb matisos i subtils colorístiques d'una gran riquesa.

De Josep Forteya cal remarcar quatre aquarelles realitzades amb tècnica molt simple, i d'Albert Junyent el quadret "La patrulla de guàrdia", obra finíssima, tot i que la seva interpretació sigui un xic freda. D'Olaquer Junyent és notable el quadre "Esplugues de Francolí", i de Francesc Labarta la tela titulada "La pèrgola".

Esmentarem, pel seu interès, les teles "Carrer dels Caputxins" i "Paisatge d'Horta", de Francesc Marsà, i els retrats i figura d'Enric Money. De Navarro Ramon cal remarcar el contrast un bon xic brusc que ofereixen, per la seva entonació, les dues teles per ell presentades i de les quals preferim el "Barri obrer".

Domènec Oliver exposa quatre notables retrats, i Jacint Olivé quatre aspectes de suburbi plens de sol i de color. El d'Horta, d'un esclat lluminós extraordinari, és, pel nostre gust, magistral.

F. DOMINGO: «RETRAT»

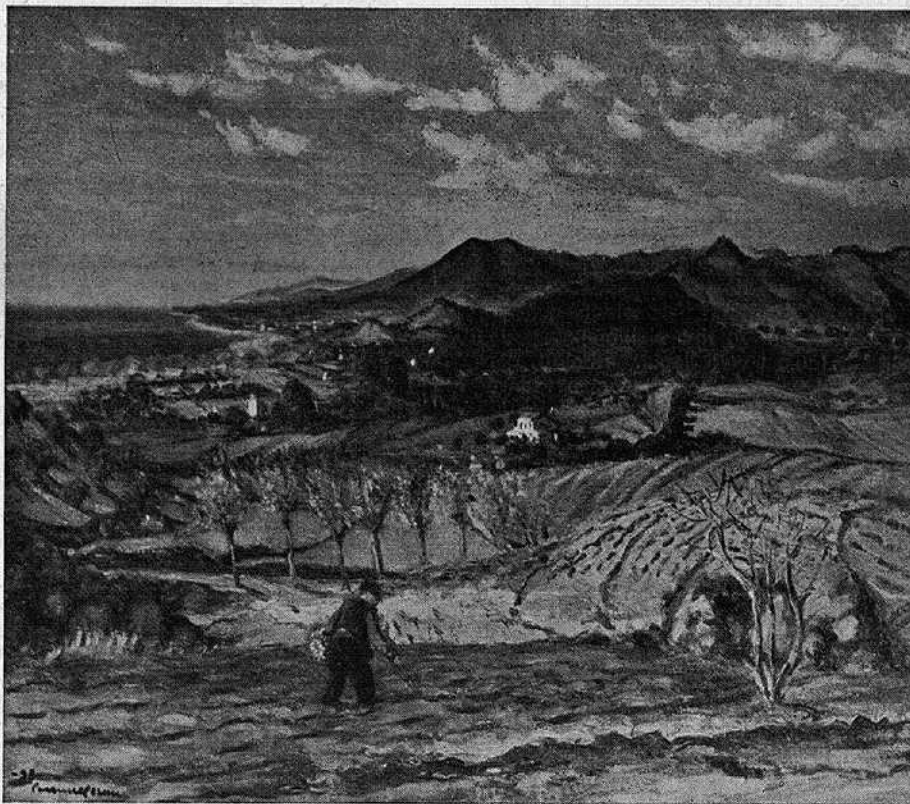
Dels dos paisatges presentats pel pintor Rafael M. Padilla, sobresurt per la seva frescor i exquisida composició el que duu per títol "Prat de la Font de la Noguera", com entre les teles presentades per Lu Pascual és de remarcar, al costat de l'obra recent "Muntanyes i teulades", els paisatges "Font Moixina", "La devesa", "Girona" i "Incís de tardor", que innegablement recorden les obres dels seus primers temps,

com les obres de F. Planas Dòria assenyalen una confirmació del seu prestigi.

Amb les obres "Taula de música", "Viatge" i "Taula de cuina", Angel Planells es manifesta dintre del realisme més cru, mentre Marcellí Porta acusa la seva vàlua amb el quadre "La vídua", d'intencionada estilització.

Finalment cal esmentar, ultra els dos paisatges de Maurici Valls Quer, les tres teles de factura francament detallista de Josep Ventosa i les obres dels Vidal Gomà i Vidal Roland, un seguit de noms d'artistes notables com Miquel Viladric, autor d'uns sorprenents retrats, Anna Aguilera, Rafael Alemany, Miquel Alonso, A. Antiga, Eduard Aracil, Jaume Bassa, Antoni Bayo, Josep Blau, R. Borrell i Pla, Germà Bosch, J. Calsals Peypoch, Joan Casa, Mari Elias, Josep Franch, Amadeu Freixes, Manuel Gandara, Ferran Garcia, Antoni Garcia M., Angel Gimeno, Josep Grañó, Lluís M. Güell, Ferran Guerrero, Rafael Ulla, Frederic Llovera, Ramon Llovet, Elvira Malagarriga, Ramon Martí, Josep Mallol, C. Martínez Tarraso, Lluís Masriera, Joan Matas, Enric Moneny, Nicolau Moral, Joan Noguera, Evelí Palà, Josep Panyella, A. Pérez Garcia, J. Picó Martí, Joan Ponsà, Anna Raurall, Martí Romagosa, Joan Roqueta, Antoni Rosic, P. Sabaté Jaume, J. Sabater Mur, Josep Salvà, Ramon Sanvicents, Ernest Santasusagna, G. V. Sergio, Alexandre Siches, S. Soler Castillo, J. Tort-Torres Antònia Trencs, Carles Valero, F. Vidal Galicia i E. Viñajosa, etc., els quals amb la seva aportació, acaben d'arrondir l'alt interès del Saló de Tardor 1938, amb tant d'èxit obert durant la darrera quinzena a la Sala d'Exposicions del Casal de la Cultura.

Ramon de P. VAYREDA

J. COMMELERAN: «RECO DE CALDES»

ALFRED FIGUERAS: «DUES NENES REFUGIADES»

bre d'expositors, però que desenvoluparem d'acord amb l'ordre alfabètic, a fi d'evitar involuntaris oblit.

Destacarem, en primer lloc, "La fira", de Martí Bas, plena de suggestió i de color, de finors expressives i pictòriques. De Carles Beques ens interessa més l'"Autoretrat" que les figures femenines, mentre que Ramon Calsina ens mostra en el seu "Taller d'artista" una nova mostra de la seva pintura d'ambient i de caràcter museístic, amb una tendència, que considerem inevitable, a l'amanerament.

Joan Canalis es troba excel·lentment re-

REVISIONS: EL CUBISME

UN LLIBRE D'ALBERT GLEIZES

El Petit-Palais de París reunia, fa dos mesos, en la seva 32 exposició dels artistes d'aquest temps, de la qual ja parlarem succintament aci, alguns pintors cubistes, agrupats sota la direcció d'Albert Gleizes, teòric eminent, alhora que pràctic del cubisme.

Ja és sabut que aquest moviment pictòric va néixer alguns anys abans de la guerra europea, el 1910, en reacció contra certes febleses de l'impressionisme. Avui té el seu lloc en la història de l'art, lloc que s'afirma tant o més important que el de l'impressionisme.

Les seves lleis han estat perfectament definides, ens sembla, en una obra excel·lent de Maurice Reynal, "La pintura del 1906 als nostres dies". Algunes frases podrien resumir-ne l'esperit:

"...Línies i colors tenen llur llengua pròpia... Es perfectament possible de garantir-los una perfecta autonomia, de demanar-los de constituir una obra, fora de tota evocació del real. El diamant no necessita ésser tallat en forma de cor per a ésser bell."

Però fora de la realitat hi ha una realitat transcendent l'expressió de la qual pretenia servir el cubisme. Aquesta realitat es trobaria en el cor de l'home, el qual no tindria necessitat de l'experiència dels sentits per tal que li fos revelada. Veritat íntima, podríem dir, d'intuïció tant com de raó, que l'home porta en ell. Albert Gleizes s'explica en aquest mot "homo-

centrisme", títol d'un dels seus llibres més recents. Editat el 1937, era exhibit ben obert en l'exposició del Petit-Palais.

Així, el cubisme, el nom del qual, entre parèntesis, no era pas més significatiu que d'altra banda no ho era de l'impressionisme, no seria un sistema de rigoroses construccions per a un simple joc plàstic, evocador d'harmonia i de bellesa. Seria alguna cosa de més elevat.

En unes cent pàgines, d'una lectura de vegades una mica difícil, el pintor Albert Gleizes destaca el principi de l'art que ensenyia. Es una mística renovada, gosariem dir, de llunyanes èpoques de la història, almenys tal com ell pensa haver-la entrovista en les seves obres d'art.

Mentre que els homes del Renaixement fan reposar la coneixença sobre la dada immediata dels sentits, els altres, diu, homes de l'Edat Mitjana, la demanen al sol pensament humà. Dues pintures resumeixen la diferència fonamental d'aquestes dues concepcions artístiques: "La Verge i els àngels" de Cimabue, "La Venus" del Ticià.

"L'obra de Cimabue — escriu Gleizes — en la seva presentació, en la seva composició, no podria ésser de cap manera el fruit d'una observació exterior. Es una expressió de raó pura, lliurement i voluntàriament consentida, per un home actuant, experimentant-se, ordenant-se ell mateix. Aquesta obra no pot esdevenir un objecte nu, una posta en escena caient sota el cop

d'un ull mecànic, com l'objectiu fotogràfic. Quina diferència amb la "Venus" del Ticià!"

Gleizes, remuntant-se als segles XII i XI, troba altres obres, sempre oposades per ell a les del Renaixement i que, en la decoració mural, mostren la radical antinòmia entre les dues concepcions artístiques.

"Miquel Angel — ens declara — ha fet sobre els murs de la Sixtina, pintura gran, pintura de cavallet de grans dimensions i de grandiosa imaginació. No ha fet pintura mural... L'acte humà tradicional del pintor mural es descabellat modestament entre el color i la llum... En l'acte humà del pintor mural — continua —, hi ha alguna cosa de sagrat... Ofereix el seu socors a aquells que volen intentar l'ascensió èpica fins a la forma llum. Es per l'arc de Sant Martí, pel cercle cromàtic que l'empresa té lloc."

Gleizes ens explica com els colors s'hi desenvolupen, fins en un cercle reservat al gris, que acaba la composició i sota el qual els colors troben llurs ressonàncies.

Segons ell, la pintura de l'Edat Mitjana i de l'època romànica hauria estat sotmesa a l'aplicació constant d'aquest principi. Es un art hieràtic.

Ja es veu, doncs, que cal per a comprendre i judicar bé la pintura cubista, una veritable iniciació de la qual ens desvien els exemples d'una pintura concreta, i una acostumança vella de sis segles.

M. R.

POEMES DE NOCTAMBUL

Ulls de la nit, estels: heu vist la meua
[turpitud
i ara us rieu perquè teniu una ànima per-
[versa.

Segueixo el llarg passeig soliu, a la claror
[dispersa
de l'alba, que és un ram de tarongina de-
[cubut.

Se m'escapa la nit al rellotge i al cel
i refuso les dones d'infamants cantonades.
Els fanals regalimen fils de llum dins el tel
de les bromes flotants, mig esfilagorsades.

No em sotgèssiu, finestres, ulls bruns dels
[carrers!

Si la passa, oh llambordes, em fos ignorada!
Ai, estels diminuts! No rieu, sorneguers,
si camino, pressós, temorenc de l'albada!

He arribat i he cridat. Lentament ha acudit
l'esblaimat vigilant.—El cor meu defallia—.
Vergonyant, em tremola la veu: "Bona
[nit..."

M'horroritza en sentir la resposta: "Bon
[dia!"

Josep M.ª FABRA

Meridià

Redactor en cap:

Manuel Valldeperes.

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanya, J. Roure-Torrent, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pl i Margall, 29 pral. - Telèfon 12269

Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 - B A R C E L O N A

50 cèntims l'exemplar

Subscripció: 6 ptes. trimestre